

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравченко Оксана, докторка педагогічних наук, професорка, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID 0000-0002-9732-6546

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Матрос Ольга, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID 0000-0001-6541-1941

E-mail: oljamatros@gmail.com

Заїць Юлія, здобувачка ОС «бакалавр» (232 Соціальне забезпечення), Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

E-mail: ulaskazaic@gmail.com

У статті розглядається роль студентської наукової роботи на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Визначено основні напрями наукової діяльності студентів, форми організації дослідницької роботи, а також їх вплив на професійний розвиток майбутніх фахівців. Окреслено можливості залучення студентів до науково-дослідницької діяльності через участь у конференціях, наукових гуртках, проектах і грантових програмах. Визначено значення наукової роботи у формуванні критичного мислення, аналітичних здібностей та навичок самостійного дослідження.

Ключові слова: наука, наукове товариство студентів та аспірантів, здобувачі вищої освіти, конференції, міждисциплінарний колоквіум, переможці, конкурси наукових робіт, збірник наукових праць магістрантів, інноваційні методи, проєкт UPSHIFT.

RESEARCH ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION STUDENTS

Kravchenko Oksana, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Social Pedagogy and Social Work Department, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID 0000-0002-9732-6546

E-mail: okskravchenko@ukr.net

Matros Olha, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID 0000-0001-6541-1941

E-mail: oljamatros@gmail.com

Zaits Julia, Bachelor's degree (232 Social security), Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

E-mail: ulaskazaic@gmail.com

The article considers the role of student research work at the Faculty of Social and Psychological Education of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University. The main areas of students' research activity, forms of organizing research work, as well as their impact on the professional development of future specialists are determined. Particular attention is paid to the analysis of the possibilities of involving students in research activities through participation in conferences, scientific circles, projects, grant programs and joint research with teachers.

Modern methods of stimulating student research activity are considered, including the integration of research activities into the educational process, mentoring support and the creation of interdisciplinary scientific communities. The importance of research work in the formation of critical thinking, analytical abilities and independent research skills is determined.

The impact of research activity on the development of students' personal qualities, in particular, creative potential, communicative and organizational skills, leadership skills and the ability to work in a team, is separately emphasized. The importance of scientific work in the formation of critical thinking, analytical abilities and independent research skills is determined. It is noted that active participation in scientific research contributes to the expansion of professional worldview, increasing the competitiveness of graduates in the labor market and their further involvement in the academic community.

Based on the analysis, recommendations are proposed for improving the system of student scientific work, increasing its efficiency and integration with international educational and scientific initiatives.

Keywords: *science, scientific society of students and postgraduates, higher education students, conferences, interdisciplinary colloquium, winners, scientific paper competitions, collection of scientific papers of master's students, innovative methods, UPSHIFT project.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Залучення молоді до наукової діяльності є важливим завданням для розвитку науки та суспільства в цілому і зокрема для закладу вищої освіти. Інноваційні форми залучення молоді можуть стати ефективними інструментами для стимулювання їхнього інтересу до науки та сформувати у них необхідні навички для подальшої наукової кар'єри. Вирішувати це завдання вдається завдяки діяльності Наукового товариства студентів та аспірантів. Інноваційні методи роботи НТСА дозволяють не лише зацікавити студентів наукою, але й сформувати у них необхідні навички для подальшої наукової кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема студентської наукової роботи є актуальною у вітчизняній та зарубіжній науці, оскільки дослідницька діяльність сприяє формуванню професійних компетентностей, критичного мислення та активного залучення студентів до наукового життя. У сучасних публікаціях досліджуються різні аспекти студентської науки, зокрема її організаційні форми, методи стимулювання та вплив на професійний розвиток майбутніх фахівців.

Значний внесок у розвиток теоретичних основ студентської наукової діяльності зробили такі вчені, як В. Кремень, О. Сухомлинська, Л. Лук'янова, які аналізують роль науки у вищій освіті та визначають її значення для підготовки висококваліфікованих фахівців. У їхніх працях розглядаються методологічні підходи до організації науково-дослідної роботи студентів та її інтеграція в освітній процес.

Дослідження А. Антонюка, Т. Коваль та інших науковців присвячені питанням активізації наукової діяльності студентів через участь у наукових конференціях, конкурсах, публікаціях статей та міжнародних проектах. Також розглядаються питання використання цифрових технологій у науковій роботі та розширення можливостей дистанційної наукової співпраці.

Значна увага приділяється й практичним аспектам студентської науки. У працях українських педагогів аналізується роль наукових гуртків, проблемних груп та

дослідницьких лабораторій у розвитку студентської науки, а також визначаються ефективні методи мотивації студентів до участі у наукових дослідженнях.

Мета статті – аналіз та обґрунтування значення студентської наукової роботи на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, а також визначення основних напрямів, форм та методів організації науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Важливим етапом у формуванні майбутнього спеціаліста є самостійна робота студента, зокрема, залучення найкращих студентів до науково-дослідної роботи. На думку дослідника О. Готюр та на основі зробленого аналізу, зазначено: «Як показують дослідження провідних учених, реалізована в комплексі науково-дослідна діяльність студентів забезпечує вирішення таких основних завдань: 1. Формування наукового світогляду, оволодіння методологією і методами наукового дослідження. 2. Розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей студентів у вирішенні практичних завдань. 3. Прищеплення студентам навичок самостійної науково-дослідницької діяльності. 4. Розвиток ініціатив та здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; залучення здібних студентів до глибшого вивчення наукових проблем, які мають важливе значення в науці і практиці. 5. Необхідність постійного вдосконалення своїх знань та умінь. 6. Розширення теоретичного кругозору та наукової ерудиції майбутнього фахівця. 7. Створення та розвиток наукових шкіл, наукових гуртків, виховання у стінах вищого навчального закладу молодих вчених та дослідників» [1, с. 85].

Організація студентської наукової діяльності на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини проводиться відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» [5], Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» [4], а також відповідно до Положення про Наукове товариство студентів та аспірантів факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [3], адже наукова діяльність спрямована на одержання і використання нових знань і є невід'ємною складовою освітньої діяльності і здійснюється з метою інтеграції наукової, навчальної і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

Важливим важилем такої діяльності є функціонування на факультеті Наукового товариства студентів та аспірантів (НТСА), яке користується в своїй діяльності рядом прийомів для підняття зацікавленості інтересу здобувачів вищої освіти до науки [3]. Зокрема, члени Товариства є активними організаторами та учасниками різних заходів, так у продовж 2023–2024 навчального року була проведена III-я Всеукраїнська студентська науково-практична онлайн-конференція «Проблеми та перспективи соціальної роботи та психології в умовах війни» (9 листопада 2023 року); Всеукраїнська студентська наукова конференція «Трансформаційні зміни в соціальній роботі та психології в умовах сьогодення: міжнародний та національний досвід» (30 квітня 2024 року); 2 міждисциплінарних колоквіума: IV міждисциплінарний колоквіум «Цілі сталого розвитку в Україні» (19 грудня 2023 р.) та V-ий міждисциплінарний колоквіум «Соціальна й освітня інклюзія у контексті наукових досліджень та освітніх інновацій» до Днів Європи та Днів науки в Україні (16 травня 2024 року).

У межах діяльності Наукового товариства студентів та аспірантів започатковано видання на факультеті збірника наукових праць магістрантів факультету соціальної та психологічної освіти, у якому публікуються матеріали за такими напрямками:

- Соціальна робота;
- Соціальне забезпечення;

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

- Психологія;
- Освітні, педагогічні науки;
- Управління закладом освіти.

На факультеті соціальної та психологічної освіти до науково-дослідної роботи залучені студенти у 62 наукових гуртках та проблемних групах. Всього в науково-дослідній роботі беруть участь 430 студентів. Тематика студентських наукових досліджень представлена у контексті наукових тем кафедр та науково-дослідних робіт.

Також, здобувачі вищої освіти є активними учасниками різноманітних конкурсів як міжнародних, всеукраїнських, так і регіональних, зокрема: студентка 4 курсу Анна Лисенко є призеркою у міжнародному конкурсі есе «Magna Charta Observatory» на тему «Як студенти можуть посилити вплив на те, щоб їхні університети могли робити ефективніший внесок у суспільство?» (керівник: проф. О.О. Кравченко); Бригадир Денис взяв участь в Міжнародному конкурсі студентських наукових робіт «Black Sea Science», що проходив на базі Одеського національного технологічного університету. Науковий керівник: Кравченко Оксана Олексіївна, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти; Здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 053 психологія Титоренко Тетяна посіла I місце у Всеукраїнському конкурсі творчих робіт серед молоді, номінація «Рівні права і можливості жінок і чоловіків» (25 жовтня 2023 р.).(наук. керів. Поліщук О.Р.); здобувачка здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» Гасанова Лейла здобула II місце у Всеукраїнському конкурсі творчих робіт серед молоді у номінації «Реформування освіти в умовах воєнного стану». Тема конкурсної роботи: «Формування соціально-емоційних навичок учнівської молоді» (Національне агентство України з питань державної служби, 2023), (керівник: проф. О.О. Кравченко); здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 231 соціальна робота Ткаченко Леся здобула II місце у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт «Особистість – суспільство – війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти» (керівник: доц. С.О. Роєнко); студентки першого (бакалаврського рівня) вищої освіти спеціальності 053 психологія Татарова Анастасія та Татарова Анна отримали (Диплом III ступеня) за участь у II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт «Особистість – суспільство – війна: суспільно-політичні, психологічні, соціокультурні аспекти» (Секція1. Психологічні студії). (наук. кер. Діхтяренко С.Ю.); студенти 4 курсу Ткачук Тетяна, Ткачук Юлія та Шуляк Тетяна взяли участь у II-му Всеукраїнському конкурсі наукових робіт здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Бізнес і права людини в Україні: проблеми та рішення під час війни та повоєнного відновлення» з нагоди 25-річчя заснування інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник: доц. О.О. Матрос); здобувачка здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» Варивода Юлія отримала диплом I ступеня в конкурсі проектів від Уманської міської ради 15 листопада 2023 року. Тема проекту «Музейна спадщина міста Умань» (науковий керівник – проф. О. Кравченко).

Здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» Тарасюк Тетяна брала участь у проекті «ВідНова: UA» (18.08.2023 – 22.08.2023).

Студентка факультету, Мельник Людмила брала участь в проекті «Нова філософія сталого розвитку 4Д: Дія. Дружба. Допомога. Діалог». Проект реалізовувався через Здійснення молодіжних обмінів відповідно до договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю.

Також, студентка Мельник Людмила стала переможницею обласної премії для молоді за особливі заслуги у роботі молодіжної політики області та присвоєно звання

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

«Лауреат обласної премії для молоді за особливі заслуги у розбудові молодіжної політики в області».

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 1472 від 4.12. 2023 року на базі факультету соціальної та психологічної освіти було вперше проведено Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт із соціальної та економічної інклюзії в лютому-квітні 2024 року. II тур Конкурсу пройшов – 24–25 квітня 2024 року.

Початок 2024 року теж знаменував значні успіхи серед наукових досягнень студентів, зокрема, Коляда Наталія Ігорівна отримала (Диплом I ступеня) за участь у II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із соціальної та економічної інклюзії у 2023–2024 н.р.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Кравченко Оксана Олексіївна; Шуляк Тетяна Сергіївна отримала (Диплом II ступеня) участь у II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із соціальної та економічної інклюзії у 2023–2024 н.р. Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Матрос Ольга Олександрівна; Батяшова Єва Іванівна (Диплом II ступеня) за участь у II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт «Цивільна безпека в умовах воєнного стану» 2023-2024 навчального року, секція «Екстремальна та кризова психологія». Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Міщенко Марина Сергіївна; Черниш Вероніка Ігорівна (Диплом III ступеня) за участь у II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт із соціальної та економічної інклюзії у 2023–2024 н.р. Науковий керівник: доктор філософії, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Моргай Лілія Анатоліївна; Лисенко Анна отримала диплом за 3 місце у Всеукраїнському конкурсі творчих робіт «Національно-патріотичне становлення молоді» з нагоди відзначення Дня Соборності України (науковий керівник: проф. О.О. Кравченко); Магістрантка Лисенко Анна стала переможницею Всеукраїнського конкурсу есе «Україна в системі міжнародної освіти», організованого кафедрою міжнародної економіки Національного університету харчових технологій (науковий керівник: проф. О.О. Кравченко).

Здобувачка вищої освіти Лисенко Анна на Урочистій академії була нагороджена дипломом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за результатами конкурсу «Кращий студент-науковець УДПУ імені Павла Тичини».

Також, на урочистому відкритті Обласного молодіжного форуму «Стійкість. Міць. Черкащина» з нагоди Дня Незалежності України та 60 – річниці створення Черкаської області було нагороджено Юлію Вариводу, здобувачку третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота Подякою від міського голови за вагомий особистий внесок у реалізацію державної молодіжної політики в місті Умань, активну громадську позицію, популяризацію молодіжного руху та з нагоди Дня незалежності України.

Аспірант спеціальності 231 Соціальна робота Панченко Роман став учасником Всеукраїнського конкурсу творчих робіт серед молоді (Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор Коляда Н.М.).

Здобувачі третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «доктор філософії» факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, зокрема Гасанова Лейла успішно пройшли курс

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

підвищення кваліфікації науковця «Інструментарій дослідника», який було організовано та проведено ДЗ «Південноукраїнським національним педагогічним університетом імені К.Д. Ушинського».

Мета програми – вдосконалення наукової компетентності, опанування новітніх методів дослідження та інтеграція сучасних підходів у професійну діяльність. Аспіранти після пройденого курсу отримали високий рівень підготовки, мотивації та натхнення.

Також, студенти факультету з 21 жовтня по 28 жовтня 2024 року взяли участь у реалізації проекту «Соціально-психологічна підтримка ментального здоров'я молоді в громадах Литви і України» у виграному конкурсі проектів за фінансової підтримки Міністерства молоді та спорту України. Місцем реалізації проекту стала Республіка Литва, м. Радвілішкіс – місто-побратим міста Умань.

Ще варто відмітити, що кращі студенти факультету соціальної та психологічної освіти як денної, так і заочної форми навчання, за вагомі досягнення відзначаються стипендією імені Анни Іванівни Кагальняк.

Так, у минулому навчальному році Титоренко Тетяна, здобувачка вищої освіти освітнього ступеня «магістр» заочної форми навчання, за високий рівень навчання, активну участь у заходах з неформальної освіти та науковій діяльності; Татарова Анастасія та Татарова Анна, здобувачки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання, за високий рівень навчання отримали грошові стипендії імені Анни Іванівни Кагальняк.

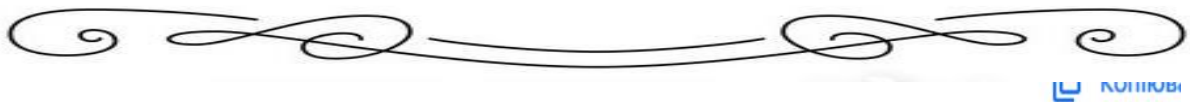
Також, на факультеті соціальної та психологічної освіти у 2024 році студентами був реалізований проєкт UPSHIFT – це проєкт інноваційної освітньо-наукової програми для дітей та молоді UPSHIFT «Together we can», програми Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) на яке отримали фінансування.

З метою вивчення думки здобувачів вищої освіти щодо можливостей у ЗВО для науково-дослідницької діяльності було вивчення результати опитування «Освітня та науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти», що проводилося на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини у квітні 2024 р. Мета проведення опитування: дослідження думки здобувачів вищої освіти щодо організації освітнього і науково-дослідного процесу, академічної мобільності здобувачів вищої освіти. Опитування проводилося шляхом надання здобувачам вищої освіти посилання на: гугл-форму.

Результати засвідчують, що участь у науково-дослідницькій діяльності здобувачі розглядають як можливості для формування індивідуальної освітньої траєкторії у ЗВО.

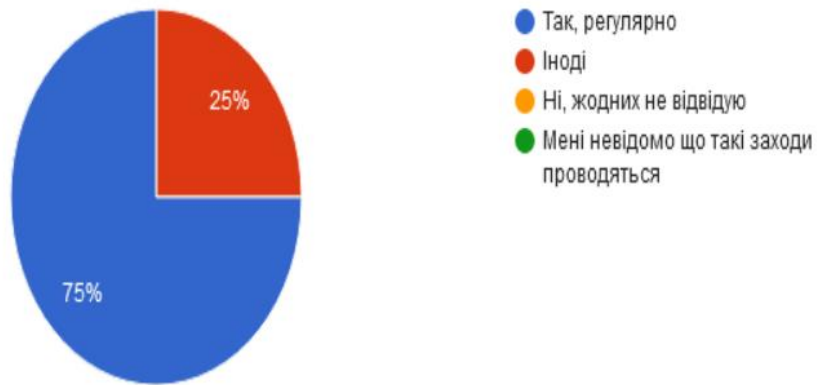
На запитання, чи берете участь у заходах науково-дослідницького спрямування, то понад 75 % опитаних вказали позитивну відповідь:

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Чи берете Ви участь у науково-дослідних заходах, які проводяться на базі університету? (виберіть один варіант відповіді)

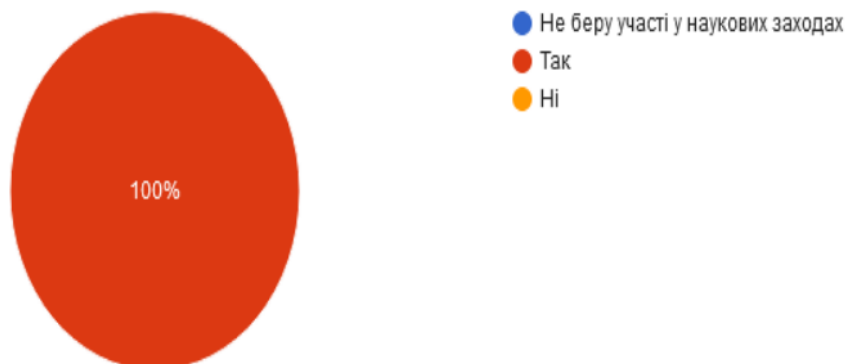
12 відповідей

На запитання про добровільність участі у запропонованих заходах усі відповіді підтвердили дотримання принципу академічної свободи:

Чи добровільно Ви берете участь у науково-дослідній роботі, яку проводить університет? (виберіть один варіант відповіді)

12 відповідей

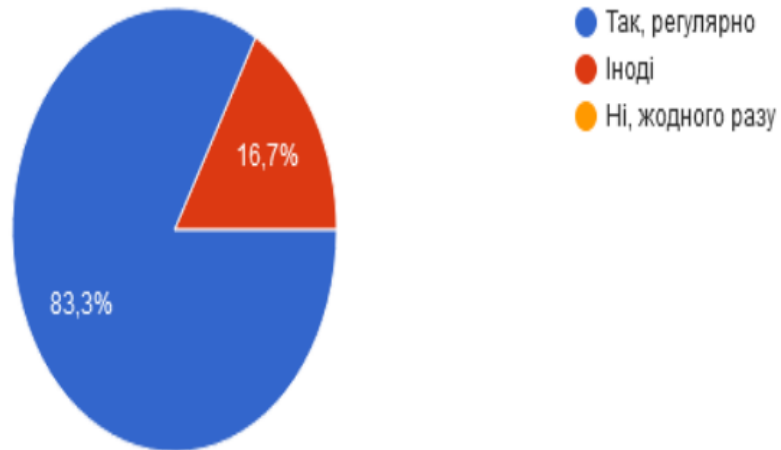

Щодо проведення наукових досліджень, то більшість зазначили, що викладачі залучають до такої діяльності як наукову керівники:

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Чи залучають Вас викладачі у межах освітнього процесу до написання наукових досліджень? (виберіть один варіант відповіді)

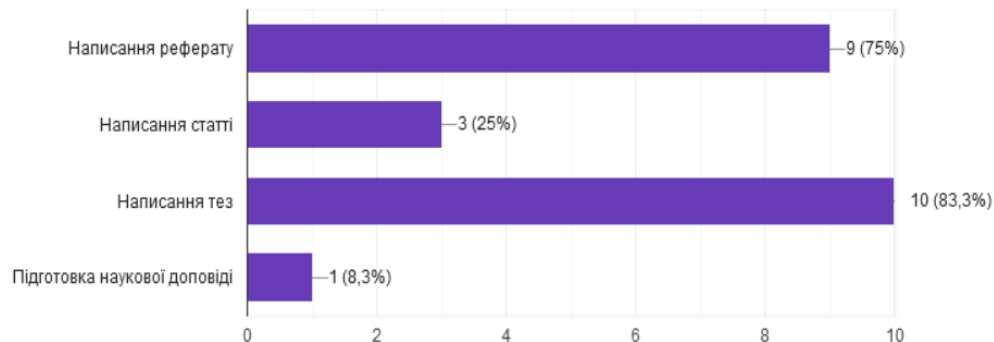
12 відповідей

Щодо видів проведення наукових досліджень, то відповіді є наступними:

Які види індивідуальних науково-дослідних завдань Ви виконуєте в межах вивчення навчальних дисциплін? (виберіть усі слушні варіанти відповідей)

12 відповідей

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Таким чином, організація наукової роботи студентів на факультеті соціальної та психологічної освіти є важливим чинником підвищення ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця у закладі вищої освіти передусім тому, що передбачає індивідуалізацію навчання, дає змогу реалізувати особистісно-орієнтоване навчання, розширює обсяг знань, умінь та навичок студентів, сприяє формуванню активності, ініціативи, допитливості, розвиває творче мислення, спонукає до самостійних пошуків.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ТА СОЦІАЛЬНА ОСВІТА

Окреслена тема не є вичерпною, тому перспективними напрями дослідження можуть стати аналіз впливу цифрових технологій на організацію наукової роботи студентів, розробка інноваційних методик стимулювання дослідницької активності, а також вивчення мотиваційних чинників, що сприяють залученню студентів до наукових досліджень. Важливим також є розгляд питань впливу студентської науки на формування професійної компетентності, лідерських якостей та конкурентоспроможності випускників на ринку праці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Готюр О.І., Деніна Р.В., Волинський Д.А., Кочержат О.І. Роль науково-дослідної роботи студента у формуванні майбутнього фахівця. *Art of medicine*. 2019. №3 (11). С. 85–88.
2. Наукове товариство студентів та аспірантів факультету соціальної та психологічної освіти. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0/students-ke-naukove-tovarystvo/>
3. Положення про Наукове товариство студентів та аспірантів факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини від 2021 року. *Факультету соціальної та психологічної освіти*. URL: https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%9D%D0%A2%D0%A1%D0%90_compressed.pdf (дата звернення: 12.01.2025 року).
4. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. №848-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2016. №3. Ст. 25. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 12.01.2025 року).
5. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2014. №37–38. Ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.01.2025 року).

REFERENCES

1. Hotiur O.I., Denina R.V., Volynskiy D.A., Kocherzhat O.I. (2019). Rol naukovo-doslidnoi roboty studenta u formuvanni maibutnoho fakhivtsia. *Art of medicine*, 3(11), 85–88 [in Ukrainian].
2. Naukove tovarystvo studentiv na aspirantiv fakultetu sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity. Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. URL: <https://fspu.udpu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0/students-ke-naukove-tovarystvo/> (data zapytu: 12.01.2025).
3. Polozhennia pro Naukove tovarystvo studentiv ta aspirantiv fakultetu sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity Umanskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Pavla Tychyny vid 2021 roku. Fakultetu sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity. URL: https://fspu.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%9D%D0%A2%D0%A1%D0%90_compressed.pdf (data zapytu: 12.01.2025).
4. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. No848-VIII. (2016). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 3, 25.
5. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. No1556-VII. (2014). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 37–38, 2004.